

Emléktábla avatás (Boldogháza, 2014. augusztus 30)

Kedves Földijeim!

Szeretettel köszöntöm minden kedves földimet. Különösen is azokat, akik ezt a találkozást létrehozták.

Név szerint is Veliczky Józsefnét, és Besenyi Vendelt, aki lelke ennek az összejövételnek.

Hol vagytok Ti régi játszótársak?... Merre sodort az élet benneteket... gondoltok-e néha Szülőfalutokra – Kicsi Hazánkra.

Igen. Gondolunk. Ezt tesszük most is. Ezt teszem én is.

Hiszen itt születtem én, a közút és a vasút kereszteződésénél levő váltókezelői házban, jó 84 évvel ezelőtt.

Itt jártam a Tápiógyörgye felé vezető út első kereszteződésénél, a jobb oldali szögletében fekvő iskola első négy osztályában, Vénusz Mária tanítónő és Vitárus Endre igazgató idején.

Itt, ebbe a templomba jártam minden vasárnap szentmisére.

Itt ministráltam testvéreimmel négyesben, külső, ill. belső ministránsként.

Itt kaptam a hivatásomhoz az első indításokat, Pelbárt atyától.

Itt mondtam 61 évvel ezelőtt, szinte napra pontosan a második elsőmisémet. – Az első a jászberényi barátok templomában, amelyhez oly sok szép emlék fűződik szeráfi kollégista időmből.

És idejárt a nagynevű jó vértanú atya, Szaléz atya is, meg Pelbárt atya is.

Kik is voltak ők?

Előbb Szaléz atyáról. Egy szegedi cipésmester fia. Az Úr értékes talentumokkal ajándékozta meg őt, amiket már gyermek-korában kamatoztatott és az Úr ferences hivatással ajándékozta meg. Ferences pappá lett, és nem is akár-milyenné.

Temperamentumos, forradalmár lelkületű, vehemens, tüzes szónok volt. Igen erősen foglalkoztatták a szociális kérdések. Éles szavakkal szólt a magyar társadalom erkölcsi és anyagi nyomoráról.

Távlatokban gondolkodó, széles látókörű pap volt. Igen erősen foglalkoztatták a szociális kérdések. Beszédében, (ebben a füzetben is olvashatók jó néhány) ilyen szavak szerepelnek: Vak az egész világ, a lélek pedig koldus! Élelem tengerbe-süllyesztése és éhség világszerte. Pincelakások, földkunyhók, nyomortanyák és luxuspaloták világszerte.

Ez a nagy műveltséggel rendelkező, több nyelven beszélő ferences, szívesen misézett a Klébersberg Kunó féle tanyai iskolákban létesített kápolnáknak is. Így a jászberényi tanyavilág templomaiban is. Itt Boldogházán is. Legkisebb testvéremet is ő keresztelte. Beszédvázlataiból idézek most egy sort: Jászberényi nyomortanyák! Ó, testvéreim, adjatok csak nekem 30 ezer szoknyát, kabátot, nadrágot, cipőt... hiszen ennyien, 30 ezren éltek e városban. Adjatok csak évente 1-1 pengőt és olyan szeretet csodát tesztek szegényeinkkel, hogy ránk bámul az egész világ!

Tudjuk, hogy ezek miatt ha-marosan éles ellentétbe került a helyi apátplébánossal, aki kérte a rendfőnöktől Szaléz atya Jászberényből való

eltávolítását. Sőt nem sokkal később az országból is. A rendi vezető 1937-ben Amerikába küldte missziós lelkésznek.

Öt évet töltött Amerikában, azonban itt sem tétlenkedett. Írt, s buzdított. Szinte valamennyi amerikai magyar nyelvű újságba írt. Nem szerette Amerikát. „Idegennek, otthontalannak érzem magam. Kevés itt a lélek, kevés itt a szellem.” Írta egyik hazai rendtársának.

Mindig visszavágyott szülő-földjére, s a háború kitörése után, mikor mások menekültek az országból, ő az utolsó pillanatban hazaindult. 1942 januárjában az utolsó Európába induló személyszállító hajóval hazatért.

Visszatérve 1942–44-ig Debrecenben volt házfőnök, ahol részt vett a zsidók mentésében.

A háború után az ifjúsággal való foglalkozást tartotta a legfontosabb feladatának. Megalapította a katolikus valláserkölcsi alapon működő Keresztény Demokratikus Ifjúsági Munkaközösséget.

A közösség nagy sikerrel működött. Erről maga Szaléz atya letartóztatása előtt tíz nappal ezt írta az Amerikában élő rendi testvérének: „Nekem is van itt hatalmas ifjúsági szervezetem. Minden vasárnap van közös kultúrnapunk, melyen 300-400, néha 500-600 fiú és leány vesz részt. Olyan vitaestjeink vannak, hogy csak úgy porzanak bele a falak. Kérek részünkre sok imát.”

Az ifjúsággal való foglalkozása miatt beidéztek a gyöngyösi rendőr főkapitányságra. Ott bátran kijelentette, az őt megfenyegetőknek, hogy az egyház elsődleges joga és kötelessége a fiatalok erkölcsi életre való nevelése. E szavakkal: „Kereszténységünk és magyarságunk egyaránt szent nekünk, s ezeknek az értékeknek a védelmében mindenre készek vagyunk.”

Féltek tőle a kommunista vezetők, s Szaléz atya elnémítása első-rendű feladatukká vált.

1946. április 28-án, Húsvét vasárnapján Szaléz atyát több tucat fiatallal együtt elhurcolták. A Szaléz atya elleni fellépéshez azt hozták fel ürügyül, hogy néhány fiatal fiú a városban garázdálkodó szovjet katonák ellen merényleteket követett el, és Szaléz atya feloldozta vétkük alól.

Sok koholt vádat hoztak fel ellene. A vallatás során kegyetlenül, válogatott módon megkínózták. Egyik levéltári kutató közölte velem, hogy az egyik vallatásakor úgy megkínózták, hogy nem tudott talpra áll-ni és kínzói ölben vitték ki és dobták a priccsre. De a gyónási titkot nem árulta el. Ezért tiszteljük őt a gyónási titok vértanújaként.

Amikor a kommunista újság-íróknak bemutatták őket, a feljegyzések szerint: „sápadt, elgyötört emberek tántorogtak be a szobába. A csoport élén Szaléz atya állt. Reverendája sárosan, gyűrötten lötyögött testén. Arcán ökölnyi kék foltok éktelenkedtek, szája bal sarkán vér szivárgott. Tele volt sérülésekkel. A serdülő fiúk úgy álltak ott, mint egy tucat megszeppent apróság”.

A túlzásba vitt kínzások miatt elszállt a látványos, világraszóló ki-rakatper lehetősége. A megkínzottakkal nem tudtak eljátszatni egy ki-rakatpert. A magyar hatóságok átadták őket a szovjet ítélőbíróságnak.

A szovjetek nem haboztak, hamar kimondták az ítéletet mindegyikre. És az ítélet kimondása után valamennyien a Szovjet Hadbíróóság börtönében várták további sorsukat. A sopronkőhidai börtön volt az oroszok közép európai gyűjtőtelepe és börtöne. (Itt) Egy nagy, tágas cellában helyezték el a kényszer-

munkára ítélték. Külön a szomszéd cellában voltak a halálra ítélték. Velük a kályhacső nyílásán lehetett beszélgetni. Szaléz atya szólalt meg először. Mindegyiküktől elbúcsúzott, haragmentesen megbocsátva valamennyinek és így várta kivégzését, Isten akaratában megnyugodva. Kérte, hogy reá se gondoljon senki se haraggal, hiszen mindenki tudja, milyen rettenetes kínzásokon kellett keresztülesnie és belőle csak azt tudták kicsikarni, ami elsősorban saját magára volt terhelő. Szavait papi áldásával fejezte be.

Az ítéletet, a golyó általi ki-végzést, 1946. december 10-én hajtották végre. Legyen élete példakép számunkra és ő pedig legyen mielőbb boldoggá avatott.

És most Pelbárt atyáról

Gyermekkoromtól fogva összenőttem a ferencesekkel. Itt, a köz-igazgatásilag Jászberényhez tartozó Boldogházán születtem, „a városból jártak ki a ferencesek misézni. Vonattal érkeztek, édesapám vasutas volt, s míg visszafelé várakozni kellett a vonatra, betértek hozzánk. Sokan voltunk testvérek, eljátszadoztak velünk. Az egyik vasárnap délután Lukács Pelbárt atya a harmad-rendieknek tartott ájtatosságot. Olyan szuggesztív, tüzes, lelkes beszéddel ecsetelte, hogy mint öleli át, csókolja meg Szent Ferenc a bélpoklost és adja oda a bélpoklosnak előkelő palástját, amely olyan hatással volt rám, és elhatároztam, hogy ha felnövök én is ilyen ferences leszek.

Közlekedési problémák miatt gyakran voltam bentlakó a Jászberényi Szeráfi Kollégiumban.

Pelbárt atya ott helyettes magiszter volt. A nevelésben a szeretet volt a vezérelve. Sokoldalúan foglalkozott a kollégistákkal. Pergős kollégista indulót szerkesztett, japán himnusz: „Napkeleti vizeken hömpölyög az ár” dallamára, amelynek szövegéből már csak ilyen töredékek élnek bennem: „óh, Szent Ferenc atyánk a harcban segíts, zengje a nap himnusát derűs életünk” és még a refrén: „Szent Ferenc atyánkért meghalunk, ha kell!”

Szerette a fiatalokat és a fiatalok is rajongtak érte. Ezért az előjárók, bölcs előrelátásából a háború után áthelyezték Hatvanba. Mesélték, hogy mily eredményesen foglalkozott Hatvanban, a gyöngyösi magiszter atyával, Kiss Szaléz atyával, összehangoltan, a katolikus fiatalokkal, azok szervezésében. Közös eszme fűtötte őket, amit Szaléz atyáról szólva már idéztem.

Itt is hamar ismertté és szere-tetté lett. A fiatalokkal igen hatásosan foglalkozott. Szaléz atyával együtt építették az országos katolikus ifjúsági mozgalmat, a KEDIM-et. Ezért őt is letartóztatták 1946 májusának elején.

A hírhedt Andrassy út 60-ba szállították. S megkezdték a vallatásokat és kínzásokat. A vallatások és kínzások éjszaka történtek. A kihallgatás azzal kezdődött, hogy odaállították egy fal elé a letartóztatott. A fal üvegszilánkokkal volt beszőrva, és hátulról hatalmas reflektor világította meg. Ha az ember nyitva tartotta a szemét, teljesen elvakult. Láb-ujjhegyre kellett állni, a két kart kitarva. A szemet tilos volt becsukni. Mondani sem kell, hogy egy óra alatt kimerül az ember és összeesik. Aztán egy vödör hideg vizet loccsantottak a megkínzott nyakába. Ettől visszanyerte eszméletét és kezdődött előlről minden.

Több esetben előfordult, hogy ha nem tört meg a fogva tartott, le-dobták az emeletről, és az illető szörnyethalt az udvar kövezetén. (Reggelre, persze, mindig eltűntették a nyomokat.)

Végül a magyar hatóságok átadták a letartozottakat szovjeteknek. Átvitték őket a Vilma körútra a szovjet hadbírószágra. Ott, alapos megdolgozás után, ruszin tolmács közvetítésével felolvasták a fogvatartottak elleni vádakat. Majd következtek az újbóli kínzások, és az aláírások. Aki nem írta alá, annak azt mondta a vallató, hogy majd odateszek egy keresztet én, azzal a megjegyzéssel, hogy az illető analfabéta.

A Vilma körútról Sopronkőhidára vitték a letartóztatottakat vagonokban az ítélet meghozatalára és kihirdetésre. Az elítélteket két csoportba, kényszermunkára, illetve halálra ítélték. A halálraítélteket többé nem látták. Szaléz atyát sok fiatalal együtt halálra ítélték. Pelbárt atyát sokakkal együtt, kényszermunkára.

A kivégzetteket lepedővel leterítették, kivitték őket az erdőbe, és ott valahol elföldelték.

A kényszermunkára ítéltet, 1900 rabot, 90-esével bevagonírozták. Összekötözve, embertelen körülmények között Lembergbe szállították őket. A halottakat kb. 100 km-ként, a kinyitott vagonajtóhoz vitték társaik, az örök kihúzták a vagonokból, a hóra dobták és a vonat továbbhaladása után a vasutasok eltakarították.

Lembergben újból szortírozták őket. Az orvos megvizsgálta őket munkabírás szempontjából, és vörös festékkel megjelölt minden rabot a hátsó részén. A politikai foglyokat Finn Karéliába, a Ladoga tó melletti gulágra vitték. Megérkezésükig, közülük 10 vagonnyi, 800 rab halt meg. Az odaszállítottak közt 210 volt a magyar. Amikor, 5 év múlva felszámolták már csak 3 volt élő.

Itt, fakitermeléssel, farönkök kiásásával, hordásával, fűrészelésével, vagonokba rakásával dolgoztatták a rabokat. Élelmük jól kimérve, csalánleves és száraz, fekete, sárszerű kenyér volt. Így raboskodott, dolgozott szörnyű körülmények között Pelbárt atya. Télvíz idején egyre jobban legyengülve. A 40 fokos hidegben, rongyos ruhában dolgozó Pelbárt atyának egy ortodox pap dobott oda egy még használható melegebb kabátot. És esténként, az egyre fogyó rabok, keresztények és nem keresztények együtt imádkozták a zsidó rabbival a rózsafüzért, kérték, a Szűzanyát, hogy imádkozzon értük, most és haláluk óráján. És a „Most segíts meg Mária imát is.

Pelbárt atya hihetetlenül legyengülve, több napon át szenvedve, nyelni sem tudott, a vértanúk koronájával, 1948. április 18-án lépett át az örökkévalóságba. Nyugodjék békében. És legyen mielőbb a boldoggá avatottak karában. Amen

Imádkozzunk boldoggá avatásukért.

Dr. Frajka Félix